

היום נלמד בעזרת ה':

נזיר דף מג

(בעמוד הקודם)

למדנו אתמול: נזיר טמא שנטמא שוב 'בטומאה בחיבורין' דהיינו שבזמן שהוא נוגע במת אחד הוא מוסיף ונוגע במת אחר – לכולי עלמא אינו מתחייב שוב מלקות (אף שהתרו בו שלא יגע בפעם השניה). אבל אם הוא נטמא שוב בטומאה 'שלא בחיבורין' דהיינו שהוא נוגע במת ולאחר מכן נוגע שוב במת (והתרו בו שלא יגע בפעם השניה) – לדעת רב יוסף מתחייב מלקות פעם נוספת, אבל לדעת רבה אינו מתחייב מלקות משום שהוא נטמא באותה סוג טומאה, אלא אם כן לאחר שנגע במת יכנס לאוהל המת שעל כך יש פסוק נוסף המחייב אותו מלקות. הגמרא מקשה על רבה:

אבל טומאה טומאה לא: רבה סובר שאם נזיר נגע בטומאה פעמיים הוא חייב מלקות רק פעם אחת, והטעם לכך משום שהנזיר כבר טמא ועומד ואין בפעולה השניה תוספת טומאה. אך אם כן מדוע כשנכנס לבית הוא מתחייב שוב והרי הוא כבר טמא ועומד?

תירוצו: **אמר רבי יוחנן:** כל מה שאמר רבה זה דוקא כשהוא נכנס טהור לאוהל המת, שאז הוא מתחייב בבית אחת בשני האיסורים 'לא יטמא' ו'לא יבוא' (כשהתרו בו קודם לכן שלא יעבור על שניהם). אבל כשהוא עומד בשדה אין באמת היתכנות להתחייב על שניהם, כי ברגע שהוא נוגע במת פעם אחת הוא כבר טמא, ולאחר מכן אין אפשרות של תוספת טומאה (שהרי רבה סובר שגם בנטמא שוב בטומאה 'שלא בחיבורין' אין תוספת טומאה כנ"ל).

קושיא: בבית נמי: הרי ברגע שהוא מכניס את ידו לבית הוא נטמא כאילו נגע במת (משום שהבית נחשב כמלא טומאה), אמנם הוא עדיין לא נטמא בטומאת אהל עד שיכנס ברוב גופו, ואילו כאשר יכנס רוב גופו הוא כבר טמא ועומד, ומדוע הוא מתחייב שוב?

(המשך בדף הבא ↓)

אלא אמר רבי אלעזר: אם הוא 'צירף ידו' כלומר הכניס את ידו בתחילה לבית - באמת הוא מתחייב רק משום טומאה ולא משום ביאה, אבל כאן מדובר שהוא 'צירף גופו' - כלומר הצמיד את ידיו לגופו ונכנס כל גופו ואז הוא מתחייב בשני האיסורים ביחד.

קושיא: הא אי אפשר דלא עייל חוטמו: הרי אין אפשרות שלא יכנס האף שלו בתחילה לבית ואז הוא מיד יטמא, ושוב לא יתחייב על הביאה?

אלא אמר רבא הכניס ידו ראשו (גי' הרא"ש): אם הוא הכניס את ראשו בתחילה - באמת הוא יתחייב רק על הטומאה בגלל שהאף שלו נכנס בתחילה, אבל כאן מדובר שהוא היטה את ראשו לאחוריו ונכנס ברוב גופו (כשידיו צמודות לגופו) ולכן הוא מתחייב בשני האיסורים.

קושיא: והא אי אפשר דלא עייל אצבעתא: והרי אין אפשרות שלא תכנס האצבע של רגלו קודם לשאר גופו, וממילא הוא יתחייב רק על הטומאה?

אלא אמר רב פפא: מדובר שהוא נכנס לבית המת כשהוא בתוך שידה תיבה או מגדל שהוא ארונות גדולים החוצצים בפני הטומאה, ולאחר שהכניסו את התיבה לבית בא חבירו ופתח את 'המעזיבה' = גג התיבה, והנזיר עצמו סייע לו לפתוח את התקרה (רא"ש), ואז ירדה עליו הטומאה של שני האיסורים בבית אחת והוא מתחייב על שניהם.

מר בר רב אשי אמר: מדובר שהוא נכנס לבית כשעדיין לא היה שם מת אלא אדם גוסס, ולאחר שהוא נכנס הוא מת, שאז הוא מתחייב בשני האיסורים ביחד.

*

ת"ר להחלו עד שעה שימות: לדעת תנא קמא כהן אינו מזהר להיטמא לאדם העומד למות עד שהוא ימות בפועל שנאמר "לא יטמא בעל בעמיו להחלו" מלשון 'חלל' כלומר שהוא לא יטמא דוקא כשהוא נעשה חלל. לדעת רבי כהן אינו מזהר כנ"ל מהפסוק "לֹא־בִּי וְלֹא־מוֹ לֹא־חַיּוֹ וְלֹא־חַתּוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם" דוקא כשהם מתים. הגמרא שואלת מה המחלוקת בין ת"ק לרבי?

אמר רבי יוחנן: אין באמת מחלוקת עקרונית ביניהם, אלא רק מאיזה פסוק לדרוש את הדין הזה.

ריש לקיש אמר: הם חולקים האם מותר לכהן להיטמא לגוסס. לדעת תנא קמא אסור לו להיטמא לגוסס משום שהוא נקרא 'חלל' (כי רוב הגוססים מתים לבסוף), אבל

לדעת רבי מותר לו להיטמא לגוסס משום שדוקא 'במותם' בפועל אסור להיטמא להם ואילו גוסס עדיין אינו מת.

קושיא: ולמ"ד להחלו - הכתיב 'במותם': מה הוא לומד מהפסוק 'במותם'? תירוץ: מבעי ליה לכדברי: הוא לומד מזה שדוקא במותם אסור לו להיטמא לקרוביו, אבל 'בנגעתם' - כשהם נטמאים בנגע צרעת, או כשהם נטמאים בזיבה מותר לו להיטמא להם (והוא הדין לאנשים זרים - תוס'). קושיא: ולמ"ד במותם: שהוא צריך את הפסוק הזה ללמד על גוסס, מהיכן הוא ילמד שמותר להיטמא בנגע ובזיבה? תירוץ: מכך שהיה אפשר לכתוב 'לא יטמא להם' וכתב 'במותם' אנו לומדים את שני הדינים.

קושיא: ולמ"ד 'במותם' - הכתיב 'להחלו': מה הוא לומד מ'להחלו'? תירוץ: להחלו להכי הוא דאמא: הוא מלמד שדוקא כהן טהור אסור להיטמא, אבל כהן טמא מת שהוא כבר מחולל ועומד, יכול להיטמא למתים. קושיא: ולמ"ד להחלו: מניין הוא ילמד שלכהן מחולל מותר להיטמא? תירוץ: אם כן לימא קרא להחלו: היה אפשר לכתוב 'להחל' ומכך שכתוב 'להחלו' אנו לומדים את שני הדינים.

מיתיבי אדם אין מטמא וכו': מוכח מהברייתא שגוסס אינו מטמא. קושיא על מאן דאמר 'להחלו' הסובר (- על פי דברי ריש לקיש) שאסור לכהן להיטמא לגוסס?

תירוץ: לענין טמא: באמת גוסס עדיין אינו מטמא עד שימות, אבל הכהן כבר מתחלל בכך שהוא נכנס לבית שיש בו גוסס, כי אסור לו לעשות כן ואפילו שעדיין לא יטמא בכך.

*

👉 לכהן הדיוט מותר להיטמאות לשבעת הקרובים. הסוגיא הבאה עוסקת בכהן הדיוט ולא בכהן גדול או נזיר שאסורים להיטמא לקרובים.

אמר רב חסדא אמר רב: נקטע ראשו של אביו של כהן הדיוט, אסור לו להיטמא לו, לפי שנאמר לגבי ההיתר של כהן גדול להיטמאות לקרובים "כִּי אִם לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו", ואנו דורשים "לאביו" שמותר לו להיטמא לאביו המת רק כשאביו שלם ולא כשהוא חסר, וכשנקטע ראשו של אביו הוא חסר ואסור לבנו הכהן הדיוט להיטמא לו.

קושיא: א"ל רב המנונא: נמצא לפי דבריו שאם אביו הלך ב'פתקא דערבות' כלומר בבקעה שמצויים בה גנבים, וחתכו הגנבים את ראשו של אביו, יהיה אסור לבנו להיטמא לו לפי שהוא אינו שלם, וזה אי אפשר לומר, לפי שאין מי שיתעסק בקבורתו חוץ מבנו הכהן הדיוט.

תירוץ: אמר ליה: המקרה שהבאת מוגדר 'מת מצווה' לפי שאין מי שיקבור אותו, ואפילו אם זה לא היה אביו היה על הכהן הדיוט להיטמא לו ולקבור אותו, וכל שכן שעל בנו להיטמא לו ולקבור אותו.

קושיא: והאי מת מצווה הוא? וכי הוא מוגדר כ'מת מצווה'? והרי למדנו בברייתא - 'מת מצווה' הוא שאין מי שיקבור אותו, אבל אם המת היה יכול לקרוא והקרובים יכולים לענות לו אין הוא מוגדר כ'מת מצווה', וא"כ במקרה שלנו הרי בנו הכהן הדיוט יכול לשכור מישהו שיתעסק בקבורתו ומדוע מותר לו להיטמא לו?

תירוץ: כיון דקאזיל באורחא וכו': כיון שהוא הולך בדרך ואביו מוטל שם מת, הוא נחשב כ'מת מצווה' שאין מי שיקבור אותו, לפי שלא מצויים שם אנשים.

קושיא על רב מברייטא: מיתיבי: נאמר לגבי כהן הדיוט "וְלֹאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא", מכאן אנו לומדים שהוא נטמא לאחותו המתה כשהיא שלמה אבל אסור לו להיטמאות לאחד מאבריה, לפי שאפילו לאביו שהוא יותר קרוב אליו אסור לו להיטמאות לאחד מאבריו, אבל מחזיר הוא על עצם כשעורה של אביו, כלומר שאם כבר נטמא לכל גופו של אביו ואח"כ ראה שנחסר ממנו עצם בגודל של שעורה מותר לו לחזור ולהיטמא לאותה עצם כשעורה. ע"כ הברייטא.

הגמ' מסיימת את הקושיא:

לאו למימרא וכו': מכאן יש להוכיח שמותר לו להיטמאות לאביו אפילו כשאינו שלם, שהרי הברייטא אמרה שמותר לו להיטמאות לאביו למרות שהיה חסר ממנו עצם כשעורה, וזה שלא כדברי רב לעיל שמותר לו להיטמאות לאביו רק כשהוא שלם.

תירוץ: לא, ההיא ר' יהודה היא: הברייטא הזאת היא כדעת רבי יהודה הסובר שמותר לכהן הדיוט להיטמא לאביו המת גם כשאינו שלם, אבל רב סובר כרבנן האוסרים. וכפי שלמדנו בברייתא - שלדעת רבי יהודה אמנם אסור לו להיטמאות לאבר של אביו החי אבל מותר לו להיטמאות לאבר של אביו המת.

קושיא: והתניא: נאמר לגבי כהן הדיוט "לָהּ יִטְמָא" ללמדנו שהוא נטמא לאחותו אבל לא לאבר אחד ממנה, ולא לכזית מן המת, ולא לכזית נצל (= ליחה היוצאת מהמת), ולא למלא תרווד רקב (= כף מלאה עפרורית וריקבון מגוף המת). אולי אסור לו להיטמאות לשדרה או לגולגולת או לרוב בניינה (= רוב בניין המת שהוא שני ירכיים ושוק אחד או שני שוקיים וירך אחד) או לרוב מניינה (= רוב אברי המת)? לכך נאמר "...אִמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאִמְרַתְ אֱלֹהִים לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי", שלכאורה המילים "ואמרת אליהם" מיותרות שהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק "אמור", אלא הכפילות באה להוסיף טומאה אחרת שמותר לו להיטמא לה, וזה לשדרה, לגולגולת, לרוב בניינה, לרוב מניינה.

יכול לא יטמא לשדרה... של אחרים? אולי אסור לכהן הדיוט להיטמא לשדרה וכו' של קרובים אחרים? (= שהרי הלימוד הנ"ל נאמר לגבי אחותו ולא לגבי שאר קרובים). זה אי אפשר לומר, לפי שכשם שמותר לו להיטמא לאחותו שגופה תלוי בו כלומר שמוטל עליו לקבורה, ומותר לו להיטמא גם לשדרה וכו' שלה, כך כל קרוביו שמוטל עליו להתעסק בקבורתם מותר לו להטמא לשדרה וכו' שלהם. ע"כ הברייתא.

מכאן יש להוכיח שמותר לכהן הדיוט להיטמאות לקרוביו אפילו כשאינם שלמים לגמרי, שהרי הברייתא אמרה שמותר לו להיטמאות לעיקר הגוף גם כשחסרים ממנו אברים, וזה שלא כדברי רב לעיל שמותר לו להיטמאות לאביו רק כשהוא שלם.

תירוץ: גם הברייתא הזאת היא כדעת רבי יהודה הסובר שמותר לו להיטמאות לקרוביו גם כשהגוף אינו שלם.

ורב שסובר שאסור, סובר כמו הברייתא שמביאה מעשה שמת אביו של ר' יצחק במקום ששמו 'גינזק', ולאחר שלוש שנים הודיעו לר' יצחק (שהיה כהן) שאביו מת, ובא ושאל האם מותר לו להיטמא לאביו ולהוציאו מקברו כדי לקבורו בקברות אבותיו, ואמרו לו שההיתר לכהן הדיוט להיטמא לאביו הוא רק כשאביו שלם ולא כשהוא חסר, וכיון שעברו שלוש שנים בוודאי שהוא חסר ואסור לו להיטמאות לו.